

Uetisk - eller etikk i ettertid?

Ap
30/4-96

109942

HAMSUN: Uverdigg behandlet under den rettspsykiatriske observasjon

CHRISTIAN
ERLANDSEN

*Psykiater, fhv. stortingsrepresentant
for Høyre*

For 51 år siden ble Knut Hamsun rettspsykiatrisk observert. Observasjonen ble foretatt av professorene Gabriel Langfeldt og Ørnulv Ødegård. Begge disse hadde betydelig nasjonal og internasjonal anerkjennelse og har betydd kolossalt mye i positiv retning for norsk psykiatri. Nettopp derfor er jeg i ettertid meget forbauset over at de kunne behandle Knut Hamsun på den måten som fremgår av den rettspsykiatriske erklæring.

Erklæringen om Knut Hamsun ble utgitt i bokform. Bakgrunnen for dette var at Thorkild Hansen hadde fått lese erklæringen og referert fra den – referater angivelig fulle av feil og feiltolkninger.

Ikke har jeg lest Thorkild Hansens bok, ikke har jeg lest «Paa gjengrodd stier», og ikke har jeg sett filmen. Men jeg har lest erklæringen.

Det må stilles mange spørsmål. Stemningen i 1945 var opphetet, hatet mot landssvikere forståelig og stort. Men hvorfor skulle Knut Hamsun rettspsykiatrisk observeres? Og hvorfor skulle ikke Vidkun Quisling observeres? Skyldtes det siste at han kanskje ville bli funnet sinnssyk? For i så fall ville han ikke være straffansvarlig og ikke kunne dømmes til døden.

I den rettspsykiatriske erklæringen står det ikke noe om hvorfor observasjon. Knut Hamsun var 87 år gammel. Hadde hatt hjerneblødninger. Var ikke da konklusjonen klar? Hvilke følger ville en positiv konklusjon om «varig svekkede sjelsevner» hatt? Sikring? Av en 87-

åring? Hvorfor skulle observasjonen foregå i sykehus? Hvorfor ikke i gamle hjemmet der han kom fra? «Jeg ble tatt sund og frisk fra et gammelmannshjem og lagt inn her, jeg skjønner ikke hvorfor, for jeg var sund og frisk. Jeg forstår ikke hvorfor ikke politiet straks dømmer meg og lar meg sove,» sier Hamsun.

Det er da også helt ubegripelig. For det første fordi det umulig kunne være grunn til å observere ham i det hele tatt, for det andre fordi 87-åringen godt kunne observeres hvor han var, i aldershjemmet.

I boken kan man lese: «Idet han kommer inn til samtale, sier han: – Jeg fikk ikke tatt på meg buksen en gang.» Går det an sånt da? Selv om det er 51 år siden? Det blir i alle fall ikke mye likeverd mellom «pasient» og lege. «Oppholdet på klinikken var en tortur for ham. Gå gjennom tre låste dører når en skal ut i luften, og de samme tre dørene inn igjen.» – Det står også: «Pas. har lett for å fare opp i sinne for det minste. Han kan ikke bli klok på forholdene her. Han banner og er ergerlig når temp. skal måles, klærne tas ut eller han skal inn til legen.» 87-åringen var altså på lukket avdeling!

I erklæringen står det mye om brev han skrev da han var ca. 40 år gammel. Brev som vel kan indikere at han i en periode led av «forfølgelsesvanvidd». Knut Hamsun skrev til de sakyndige om dette: «Hva som nu idag forundrer meg ikke lite det er at denne sak – 50 år gammel – friskes opp igjen nu og rekket meg til «Forklaring» midt i min enda uavgjorte sak som siktet landsforreder.» «Idag skal jeg minnes om denne tiden igjen.»

Det ble altså konkludert med «ikke sinnssyk», at 87-åringen led av «varig svekkede sjelsevner», men vi «antar at det ikke er noen aktuell fare for gjentagelse av straffbare handlinger.» – Tenk det!

Christian Erlandsen